

Obsah

Úvod: Lesk a bída liberalismu	9
1. Nový politický mýtus	37
1.1 Georges Sorel a Ernst Cassirer	42
1.2 Postmodernismus a krize liberalismu	51
1.3 Liberalismus a demokracie	66
1.4 Temný les	70
1.5 Kulturní evoluce a skupinový výběr	80
1.6 Soumrak eurocentrismu	98
1.7 Stínové impérium Komančerie	109
1.8 Emmanuel Todd a paměť místa	120
1.9 Střet u Nikopole a Umm Durmánu	129
2. Orientální globalizace (500–1500)	141
2.1 Čína a Řím	148
2.2 Počátky orientální globalizace	154
2.3 Souboj titánů	156
2.4 Stepní bouře	163
2.5 Prorok z pouště	175
2.6 Meč islámu	187
2.7 Střední Asie jako střed světa	195
2.8 Muhammad a Karel Veliký	208
2.9 Seveřané a orientální globalizace	224
2.10 Říše Chazarů	231
2.11 Seldžucká hegemonie	239
2.12 Čínská modernita	255
2.13 Pax mongolica	264
2.14 Tamerlán	296
2.15 Čínská thalasoakracie	308
2.16 Středomořská periférie	327

3. Globální interregnum	373
3.1 Pax Turcica	375
3.2 Safíjovská Persie	441
3.3 Mughalská říše a soumrak orientální globalizace	487
3.4 Čína: Ústřední říše raného novověku	520
4. Atlantická globalizace (1600–2008)	585
4.1 Počátky atlantické globalizace	591
4.2 Nizozemská revoluce a boj o Atlantik	595
4.3 „Zlaté století“	603
4.4 Druhá stoletá válka	608
4.5 Atlantická globalizace a skotské osvícenství	636
4.6 Aristokratický liberalismus	651
4.7 Počátky moderní demokracie	677
4.8 Vzpoura proti Herrenvolk demokracii	690
4.9 Arnold Toynbee a krize západního liberalismu	709
5. Postliberální společnost	751
Závěr: Postliberální politický mýtus	787
Literatura	794

Úvod

Lesk a bída liberalismu

Významný liberální filozof Karl Popper kdysi prohlásil, že žijeme v nejsvobodnějším a nejblahobytnějším období lidských dějin. Popírat to by podle zmíněného myslitele znamenalo dopustit se zločinu. Stále více příslušníků západní společnosti se z tohoto hlediska stává zločinci. Jen málokterý reprezentant Západu by nepřipustil, že se jeho civilizace ocitla v hluboké morální krizi, která je ve stále patrnější míře doprovázena hospodářskou stagnací, ztrátou víry v demokratický politický systém a technologickým zaostáváním za dynamickými asijskými státy. Patrick J. Deneen uvedl, že přibližně sedmdesát procent Američanů se domnívá, že se jejich země ubírá špatným směrem. Polovina si myslí, že nejlepší časy mají za sebou, že jejich děti budou méně úspěšné a že se jim naskytne nižší počet příležitostí než předchozím generacím.¹

Optimista, pokud takový druh mezi duševně zdravými jedinci stále existuje, by namítl, že naše civilizace zvládla v minulosti nástup fašismu a komunismu, přestála jatka první světové války a genocidy druhé světové války a přinesla takovou míru svobody a prosperity, která by zaskočila nejodvážnější utopisty z počátku průmyslové revoluce. Na podzim 1961 byl osud planety, již hrozil nukleární Armagedon, v rukou velkohubého politika ze stalinistické éry

1) Deneen 2019, 19.

a psychicky nezralého a nepřiliš bystrého „vůdce svobodného světa“. Přesto jsme přežili. Známý vědec Steven Pinker se ve své knize *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism and Progress* z roku 2018 ujal nevděčného úkolu obhájit tradici osvícenství, humanismu a racionalismu. Hluboce s ním sympatizuji. Pravděpodobně nejtěžší Pinkerovo zadání spočívalo ve vysvětlení americkému čtenáři, co bylo „osvícenství“. Jakmile to Steven Pinker v mezích osnov středoškolského vzdělání zvládl, mohl čerpat z četných přesvědčivých statistik jednoznačně ukazujících, jaký impozantní pokrok jsme od osmnáctého století učinili.

Steven Pinker se při obhajobě civilizace jednadvacátého století odvolával na osvícenství tak, jak ho v roce 1784 vymezil německý filozof Immanuel Kant. Tím si Pinker svůj úkol trochu usnadnil. Zúžil moderní dějiny v zásadě na dva proudy zahrnující racionální osvícenskou tradici, probouzející lidstvo ze staletí temnoty, otroctví a zaostalosti, a reakční kontra-osvícenství, které se snaží člověka spoutat okovy tradice, náboženských a ideologických předsudků, šovinismu, nelegitimní autority a politického útlaku. Obdobnou dichotomii či manicheistickou vizi moderního politického a ideologického vývoje nalezneme u řady liberálně zaměřených autorů, například Zeeva Sternhella,² Isaiaha Berlina,³ Jacoba L. Talmona⁴ nebo Hannah Arendtové.⁵ Francouzský filozof litevského původu Emmanuel Lévinas napsal v eseji *Heidegger, Gagarin a my*, že „víra v osvobození člověka spadá v jedno s otrěsem usedlých civilizací, s rozpadem nánosů minulosti, s vyblednutím lokálních koloritů, s trhlinami, které začínají vrásnit všechny ty překážející a těžkopádné věci, jimiž se zaštiťují lidské partikularismy. Pouze zaostalost se jich může domáhat jeho vlastního *raison d'être* a v jejich jménu bojovat o své místo v moderním světě“.⁶ Politický a ideologický život uplynulých dvou staletí byl nicméně komplikovanější a pestrobarevnější. Neexistovaly jednoznačné hranice mezi svobodou, demokracií a pokrokem na straně jedné a autoritářstvím, diktaturou a konzervatismem na straně druhé. Tyto hodnoty se často prolínaly či vytvářely historicky nečekané a paradoxní konstelace, a to vše v rámci modernity. Mnohé mimoevropské společnosti velmi úspěšně převzaly západní étos technologického rozvoje, aniž se přihlásily k demokracii a liberalismu. Švédský prozaik Wilhelm Moberg označil už v šedesátých letech dvacátého století svoji vlast za demokracii, to znamená za autokratický systém, který pouze formálně dodržuje demokratické procedury. Zmíněná severská země přitom není v západním světě výjimkou.

2) *Les anti-Lumières. Une tradition du XVIIIe à la guerre froide* (2010).

3) *Čtyři eseje o svobodě* (1999).

4) *Myth of the Nation and Vision of Revolution. Ideological Polarization in the Twentieth Century* (2009).

5) *Původ totalitarismu* (1996).

6) Lévinas 1988, 27.